

RISKLARNI BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALANGAN MODEL (ERM)-NI ZAMONAVIY FAOLIYAT SHAROITLARIGA MOSLASHTIRISH

Raxmanov Muxammadeldor Abduvaxidovich

Andijon davlat universiteti

Annotatsiya. Globallashtirish, raqamlashtirish va iqtisodiy noaniqlik kuchaygan davrda risklarni boshqarishning integratsiyalashgan modeli (ERM)ni zamonaviy tashkilotlar faoliyatiga moslashtirish masalalariga bag'ishlangan. Tizimli yondashuv va xalqaro standartlar (COSO ERM va ISO 31000) tahlili asosida, korxonalarda yuzaga kelayotgan moliyaviy, operatsion va strategik risklarni oldindan aniqlash, baholash hamda ularni korporativ boshqaruvga uzviy integratsiyalash mexanizmlari takomillashtirilgan

Kalit so'zlar: Risklarni boshqarish, Integratsiyalashgan model (ERM), COSO ERM, ISO 31000, korporativ boshqaruv, barqarorlik, strategik rejalashtirish.

Integratsiyalashgan risklarni boshqarish (ERM) - bu tashkilotdagi risklarni boshqarishga tizimli yondashuv bo'lib, u tashkilot duch kelishi mumkin bo'lgan barcha turdagi risklarni baholash, nazorat qilish va boshqarish imkonini beradi.

Ushbu model risklarni aniqlash, tahlil qilish, baholash, boshqarish va monitoring qilishga qaratilgan jarayonlar va usullarni, shuningdek, risklarni boshqarishni strategik rejalashtirish va qaror qabul qilishga integratsiyalashni o'z ichiga oladi. Integratsiyalashgan risklarni boshqarish (ERM) - bu butun tashkilotda risklarni yaxshiroq va samaraliroq boshqarishni ta'minlash uchun risklar bilan bog'liq barcha biznes operatsiyalarini markazlashtirishga urg'u berilgan risklarni boshqarish yondashuvidir.

ERM yordamida boshqarish buyrug'i risklar biznes segmentlarining barcha rahbarlari bilan birgalikda ishlaydi risklar haqida ma'lumot almashish va ularni tasavvur qilish, haqiqatni aniqlash tashkilotning tavakkalchilikka moyilligi,

muvofiglikni ta'minlash va risklarni boshqarish strategiyasi va xavfni kamaytirish taktikasini C-Suite e'tiboriga etkazish.

ERM alohida-alohida hamkorlikka urg'u beradi va barcha turdagi risklarni muvozanatlashga intiladi. Ushbu strategiya risklarni biznes yuritishning bir qismi sifatida tan oladi va uni korporativ madaniyatga integratsiya qiladi, shunday qilib, tashkilot risklarni kundalik faoliyatning bir qismi sifatida ham, uzoq muddatli qarash sifatida ham boshqaradi.

Natijada butun kompaniya miqyosida risklar va ularni kamaytirish choralarini tushunish ta'minlanadi, bu esa ularga risklarni boshqarishga yaxshiroq tayyorgarlik ko'rish va kengaytirilgan stsensariy rejalashtirish yordamida faol himoya vositalarini yaratish imkonini beradi. Shuning uchun bu yerda ERMning asosiy elementlari ko'rib chiqiladi va uning ahamiyati o'rnatiladi, yodda tutish kerak bo'lgan asosiy yondashuvlar va tashkilotingizga mos keladigan integratsiyalashgan risklarni boshqarish dasturiy yechimini aniqlashda nimalarga e'tibor berish kerakligi tavsiflanadi.

ERM - barcha jamoalarning ishtirokini nazarda tutadigan va risklarni biznes strategiyasining asosiy qismi sifatida ko'radigan tavakkalchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan umumiy tashkiliy yondashuv hisoblanadi

ERM risklarni boshqarish dasturining uchta yo'nalishini samarali birlashtiradi:

- texnologik / kiberhujumlar;
- operatsion risklar;
- korporativ / strategik risklar.

Risklarni anglash madaniyatini shakllantirish va tashkilotlarga keng, integratsiyalashgan risklarni ko'rishni joriy etish orqali qaror qabul qilish jarayonini va kompaniyaning umumiy samaradorligini to'ldiradigan amaliyotlar va jarayonlar to'plami paydo bo'ladi - bu integratsiyalashgan risklarni boshqarishdir. Har qanday xo'jalik faoliyati ajralmas risklar bilan bog'liq bo'ladi, shuning uchun ERM tizimlari kompaniya faoliyatining barcha jihatlariga risklarni baholash va

ularni kamaytirish strategiyalarini kiritadi. ERM tashkilot ichidagi va tashqarisidagi manfaatdor tomonlarni jalb etadi, yuqori rahbariyat tomonidan faol va izchil qo'llab-quvvatlanishini talab etadi hamda muvaffaqiyatga erishish uchun jamoalar o'rtasidagi yaxshi aloqaga tayanadi. Natijada tashkilotning xavf-xatar pozitsiyalari va risklar profili - strategiyadan tortib ijro etilishigacha bo'lgan keng qamrovli tushuncha hosil bo'ladi.

ERM shuningdek, "risk hamma narsadan ustun" degan fikrlashni rag'batlantiradi, bu esa me'yoriy talablarga rioya qilishga asoslangan eskirgan risklarni boshqarish yondashuvidan oldinda bo'lgan yanada moslashuvchan, istiqbolli va risklarni anglaydigan madaniyatni yaratadi. ERM tashkilotdagi risklarni boshqarishga kompleks yondashuv bo'lib, uning faoliyati bilan bog'liq risklarni samarali aniqlash, baholash, nazorat qilish va monitoring qilish imkonini beradi.

Tez o'zgarayotgan iqtisodiy muhit va kuchayib borayotgan raqobat sharoitida risklarni boshqarishning integratsiyalashgan modelini xo'jalik yurituvchi subyektlarning ehtiyojlari va xususiyatlariga moslashtirish tobora muhim vazifaga aylanib bormoqda.

Zamonaviy xo'jalik yurituvchi subyektlar tez o'zgarishlar bilan tavsiflanadi iqtisodiy, siyosiy, texnologik va ijtimoiy-madaniy sohalarda biznes uchun yangi xavf va muammolarni keltirib chiqaradi, turli xil risklarga duch kelish moliyaviy, operatsion, strategik, obro'-e'tibor va boshqa turlarni o'z ichiga oladi. Shu sababli, risklarni boshqarishning integratsiyalashgan modelini moslashtirish har bir aniq subyekt faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini, uning maqsadlari, strategiyasi va ichki hamda tashqi muhitning xususiyatlarini hisobga olishi lozim.

ERMni zamonaviy sharoitlarga moslashtirishning asosiy jihatlaridan biri raqamlashtirish va texnologik o'zgarishlarni hisobga olishdir. Raqamli texnologiyalar va jarayonlarni avtomatlashtirish rivojlanishi bilan kiberxavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylik bilan bog'liq xavflar tobora dolzarblashib bormoqda.

Shu bois ERMga raqamli risklarni boshqarish mexanizmlarini

integratsiya qilish va axborotni tahdidlardan himoyalash muhim ahamiyatga ega. Moslashuvning yana bir muhim jihati Erm zamonaviy sharoitlarga quyidagilar kiradi Qonunchilik va tartibga solishning o'zgaruvchan talablarini hisobga olish. Xo'jalik yurituvchi sub'yektlar qonunchilikdagi o'zgarishlarni kuzatib borishi va o'zlarining risklarni boshqarish jarayonlarini yangi talablarga muvofiq moslashtirishi lozim.

Masalan, Yevropada GDPRning joriy etilishi yoki boshqa tartibga soluvchi hujjatlar risklarni boshqarish va ma'lumotlarni himoyalash yondashuvlarida o'zgarishlarni talab qilishi mumkin. Shuningdek, globallashtirishning xo'jalik yurituvchi subyektlar duch keladigan risklarga ta'sirini hisobga olish ham muhimdir. Jahon iqtisodiyoti tobora o'zaro bog'lanib bormoqda, bu esa makroiqtisodiy beqarorlik, valyuta tebranishlari, siyosiy risklar va boshqalar bilan bog'liq xavflarni oshirmoqda. Shu sababli moslashtirishda ERM xo'jalik yurituvchi subyektlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun global tendensiyalar va risklarni hisobga olishi kerak.

Risklarni boshqarishning integratsiyalashgan modelini zamonaviy sharoitlarga moslashtirishning muhim qismi tashkilotda risklarni boshqarish madaniyatini rivojlantirishdan iborat. Risklarni samarali boshqarish nafaqat tegishli tartib-qoidalar va vositalarga ega bo'lishni, balki rahbariyat va xodimlarning tushunishi va qo'llab-quvvatlashini ham talab etadi. Shu bois risklarni boshqarish bo'yicha o'quv mashg'ulotlari va axborot kampaniyalarini o'tkazish, risklarning biznes uchun ahamiyatini tushunishni rivojlantirish va jarayonning barcha ishtirokchilarining faol ishtirokini rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega.

ERMni zamonaviy sharoitlarga moslashtirish, shuningdek, risklarni boshqarish uchun mas'ul xodimlarni doimiy o'qitish va rivojlantirishni talab etadi. Doimo o'zgarib turadigan muhit risklarni boshqarish bo'yicha mutaxassislardan ushbu sohadagi so'nggi tendensiyalar va ilg'or tajribalardan xabardor bo'lishni talab etadi, bu esa tashkilotning barqaror rivojlanishini va zamonaviy dinamik muhitda risklarni samarali boshqarish qobiliyatini ta'minlash uchun zarur qadam

hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1 Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). (2017). *Enterprise Risk Management—Integrating with Strategy and Performance*. Durham, NC: COSO.

2 International Organization for Standardization (ISO). (2018). *ISO 31000:2018 Risk Management—Guidelines*. Geneva: ISO.

3 OECD. (2023). *OECD Digital Economy Outlook 2023*. Paris: OECD Publishing.

4 World Economic Forum. (2025). *The Global Risks Report 2025* (20th ed.). Geneva: World Economic Forum

5 FERMA. (2024). *European Risk Manager Report 2024*. Brussels: Federation of European Risk Management Associations.